

Mám rád toliko večer, třeba smutný. Úsvit se mi líbí jen okamžik, snad bych pocítil jeho krásu, jenže den, který přijde po něm, má být tak dlouhý! Mám sice před sebou volnou krajinu, kudy se mohu ubírat, ale ta není dost divoká, dost velkolepá. Její útvary jsou nízké, skály malé a jednotvárné, rostlinstvo tu vesměs nemá onu sílu, onu bujnost, jakou potřebuji, nezaslechnete tu zurčet žádnou bystřinu v nedostupných hlubinách: je to kraj planin. Nic mě tu nesklíčuje, nic neuspokojuje. Dokonce mám za to, že nudy přibývá; to proto, že dost netrpím. Jsem tedy šťastnější? Kdepak: trpět nebo být nešťastný není totéž, tak jako není totéž radovat se a být šťastný.

Mé poměry jsou utěšené, vedu však smutný život. Mám se tu nadmíru dobře: svobodný, usedlý, zdravý, prost nepřijemností, lhostejný vůči budoucnosti, od které nic neočekávám, bezstarostně přicházím o minulost, již jsem si neužil. Jenže mám v sobě neklid, který mě neopouští; je to strážaň, jakou jsem dosud neznal, již nechápu, jež mi poroučí, jež mě pohlcuje, jež mě unáší kamsi mimo smrtelné bytosti... Mýlíte se a i já jsem se v tom zmýlil: není to potřeba milovat. Mezi prázdnotou v mém srdci a láskou, po níž tak toužilo, je velká vzdálenost, avšak mezi tím, co jsem, a tím, co bych měl být, je celé nekonečno. Láska je nesmírná, ale není nekonečná. Nechci si vůbec užívat, chci doufat, chtěl bych vědět! Potřebuji bezmeznou iluzi, které se vzdalují, aby mě vždycky zmýlily. Co mi záleží na tom, co může skončit? Chvilce, jež nastane za šedesát let, je tady, blízko mne. Vůbec nemám rád to, co se chystá, co se blíží, co nadchází a už není. Chtěl bych nějaký statek, nějaký sen, zkrátka naději, již bych měl stále před sebou, jež by mne převyšovala, velkolepější než samo mé očekávání, velkolepější než vše pomíjivé. Chtěl bych být sám duch a aby věčný řád světa... Před třiceti lety ten řád existoval, a já jsem ani nebyl na světě!

Úkaz pomíjivý a zbytečný, nebyl jsem a zase nebudu: s úžasem shledávám, že má mysl je obsažnější než má bytost, a pozoruji-li, že můj život je v mých vlastních očích směšný, ztrácím se v neproniknutelných temnotách. Šťastnější je nepochybně ten, kdo rube dřevo, pálí uhlí a nabírá svěcenou vodu, když zahřmí hrom! Že žije jako zvíře? Ne: a při práci si prozpěvuje. Nikdy nepoznám jeho klid, a umřu jako on. Jeho život časem uplyne, mně bludný život ukrátká rozčilování, nepokoj a přízraky dětinského velikašství.

Chateaubriand - René

Tento život , který mne zprvu oblužoval, stal se mi záhy nesnesitelným. Unavoval jsem se obdobou opakujících se výjevů a myšlenek. Jal jsem se zpytovat své srdce a tázal se sama sebe, po čem vlastně toužím. Nevěděl jsem , ale náhle jsem propadl přesvědčení, že bych se cítil příjemně v lesích . I byl jsem rázem rozhodnut skončit kdesi v exilu na venkově svou sotva začatou životní dráhu, v níž jsem už pozřel celé věky.

Chopil jsem se tohoto nápadu s horlivostí, s jakou prosazují všechny své záměry, a jako jsem se vydal před časem na cestu po světě, tak jsem se i tentokrát bez dlouhého rozvažování vypravil, abych se pohřbil v osamělé chatrči.

Lidé mi vytýkají, že jsem nestálý ve svých zálibách, že se nedokáži dlouho těšit z jednoho a téhož přeludu, že jsem sužován obrazotvorností, jež stravuje rychle až do dna má potěšení, jako by ji jejich trvání zmáhalo, a osočují mne, že se mívám vždy cíle, kterého mohu dosáhnout. Ale běda! pachtím se pouze za neznámým blahem, jehož podvědomá představa mě ustavičně pronásleduje. Je to moje vina, že nalézám všude hranice a že nemá pro mne cenu, co je vymezeno? Nicméně cítím, že nacházím zalíbení v jednotvárnosti životních citů, a že kdybych byl ještě tak pošetilý a věřil ve štěstí, hledal bych je ve zvyku.

Naprostá samota, neustálý pobyt v přírodě uvedly mě záhy do stavu, který lze sotva vystihnout slovy. Bez rodičů, bez přátel, takřka sám na světě a ještě nikdy nezamilován, zalykal jsem se přemírou života. Nejednou jsem se zarděl a měl pocit, jako by mi do srdce proudily prameny vroucí lásky, mnohdy mně unikl z úst bezděčný výkřik a za noci jsem byl zneklidňován jak svými sny, tak i svým bděním. Chybělo mi cosi, čím bych vyplnil propast svého bytí. Sestupoval jsem do údolí, stoupal na horu volaje ze vší síly svých přání po ideálním předmětu budoucího horování; objímal jsem jej ve větru, domníval se, že jej uslyším v hukotu řeky. Všude a ve všem byl ten smyšlený přízrak a byly jím i hvězdy na nebi a sama podstata života ve vesmíru .

Přesto však tento stav klidu a zmatku, chudoby i bohatství nepostrádal jistých půvabů. Jednoho dne bavil jsem se tím, že jsem otrhával nad potokem listy z vrbové haluze a spojoval každý list, jež proud unášel, s určitou myšlenkou. Král, jenž trne strachy, že pozbude svého trůnu náhlou revolucí, neprožívá věru větší úzkost, než jakou jsem pociťoval já při každé nehodě, jež hrozila lupení, které jsem házel do potoka. Ó slabosti smrtelníků! Ó dětinskosti lidského srdce, jež nikdy nestárneš! Hle, k jakému až stupni dětinství může poklesnout náš vznešený mozek! A přesto je pravda, že velmi mnoho lidí spojuje svůj osud s věcmi tak nicotnými, jako je listoví z mé vrbové větve.

Zbývá ještě promluvit o stavu duše, který zdá se dosud nebyl dobře popsán . Je to stav, který předchází rozvoji vášní, kdy naše mladé, aktivní, plné, avšak potlačené schopnosti působí jen na sebe samy bez cíle a bez předmětu. Čím více se národy civilizují, tím mocněji narůstá tento stav *neurčitosti* vášní, kdy dochází k jedné dosti smutné věci: velký počet příkladů, které máme před očima, množství knih pojednávajících o člověku a o jeho citech, jej činí obratným, avšak bez jakékoli zkušenosti . Jsme omrzeli dříve, než jsme se potěšili, zbývají ještě touhy, avšak už nemáme iluze. Představitost je bohatá, mocná a nádherná, bytí ubohé, suché a rozčarované. Obýváme se svým plným srdcem prázdný svět , a aniž jsme cokoli zakusili, jsme už vším přesyceni.

Hořkost, kterou tento stav duše šíří v životě, je neuvěřitelná . Srdce se převrací a obrací na sto způsobů, aby zaměstnalo síly, ačkoli cítí, že jsou mu neužitečné. Staří znali málo tento vnitřní nepokoj, tuto zakyslost vášní, které kvasí všechny najednou, neboť velký politický život, gymnastické hry a cvičení na Martových polích, záležitosti na Foru a na veřejném prostranství zaplňovaly jejich čas a nepřenechávaly žádný prostor sklíčenosti srdce .

Na druhou stranu staří neměli sklon k přehánění, k lichým nadějím a obavám, k vrtkavosti idejí a citů, k věčné nestálosti, která je jen stálým znechucením, k vlastnostem, jež získáváme ve společnosti žen. Kromě přímé vášně, kterou probudily u moderních národů, působí ženy také na jiné city . V jejich životě je jistá odevzdanost, kterou nám předávají, a činí tak naši mužskou povahu méně rozhodnou a naše vášně, jež se smísily s jejich vášněmi, jsou změkčilejší, a nabývají tak zároveň čehosi neurčitého a něžného .

Konečně Řekové a Římané nedohlédali svým zrakem za hranice života a neměli tušení o dokonalejších radostech, než jsou radosti tohoto světa, a jejich obřady je nepřiváděly ke snění a k tužbám jako nás. Křesťanské náboženství je uzpůsobeno pro naši bídu a potřebu a nabízí nám neustále dvojí obraz zármutku na zemi a radostí na nebi, a tím probouzí v našem srdci zdroj přítomného zla a vzdálených nadějí. Odtud plyne nevyčerpatelné snění. Křesťan patří na sebe jako na poutníka, který prochází pozemským životem jako slzavým údolím, aby si odpočinul až v hrobě. Svět naprosto není předmětem jeho přání, je si vědom, že *člověk žije jen málo dní* a že se mu ten předmět rychle ztratí.

Pronásledování, jež zakusili první věřící, v nich umocnilo nechut' k pozemským věcem. Nájezdy barbarů to dovršily, a lidský duch tak dospěl k dojmu přehlubokého smutku a odstínu misantropie, která se nikdy zcela nevytratila. Ve všech končinách se budovaly kláštery, do nichž se utíkali nešťastníci, zklamaní světem, a duše, které nechtěly ani znát některé životní city, aby se nevystavovaly nebezpečí, že spatří, jak jsou krutě zrazovány . Avšak za našich dnů , kdy kláštery nebo odhodlání, které do nich přivádí, těmto zapáleným duším scházejí, ocitly se náhle jako cizí uprostřed lidí. Znechuceny svým stoletím, zděšeny svým náboženstvím zůstaly duše ve světě, aniž se světu oddávají, a staly se obětí tisíce přeludů. Tehdy se zrodila prokletá melancholie, která vzniká uprostřed vášní stravujících bez předmětu samy sebe v osamělém srdci.